

پژوهش‌های تورفان تاریخ، موقعیت و وظایف آن

ورنر زوندرمان

ترجمه‌ی امید بهبهانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

این گفتار یافته‌های مهم هیأت‌های باستان‌شناسی در تورفان چین و نقش هیأت آلمانی را در این ناحیه توصیف می‌کند و خطاها و دستاوردهای ایشان را نیز یادآور می‌شود.

از ۱۹۰۲ تا ۱۹۱۴ هیأت‌های باستان‌شناسی از کشورهای گوناگون اروپایی به کاوش درشن‌های واحه‌ی تورفان پرداختند و گنجینه‌هایی را از مینیاتور و دیوار نگاره و مجسمه و نیز قطعات دستنوشته‌ها از زیر تاریکی قرون بیرون کشیدند. آثار هنری به دست آمده امروزه در برلین و در موزه‌ی هنرهای هند نگهداری می‌شوند، اما دستنوشته‌ها، که بخش بزرگی از آنها به زبان‌های ایرانی است، در اختیار فرهنگستان علوم برلین قرار دارند.

اتحادیه‌ی فرهنگستان‌های آلمان مطالعات تورفان را به صورت طرح درازمدت فرهنگستان‌های برلین و گوتینگن به رسمیت شناخته است. نزدیک به صدسال است که متن‌های تورفان رمزگشایی، حرف‌نویسی، ترجمه و منتشر شده‌اند. با این همه فعالیت‌های پژوهشی عمده هنوز ادامه دارند.

هیأت اکتشافی تورفان و دستاوردهای آن

در ۱۲ اوت ۱۹۰۲ آلبرت گرون و دل^۱ نخستین سفر اکتشافی خود را به تورفان آغاز کرد. تورفان واحه‌ای است در ایالت سین کیانگ چین که از پایان سده‌ی نوزدهم میلادی توجه دانشمندان اروپایی را به خود جلب کرده بود. جهانگردان روسی، از جمله ج. آ. رگل^۲ و د. آ. کلمنتز^۳ (۱۸۹۸) و جغرافیدان سوئدی اسون هدین^۴ (۱۸۹۳-۱۹۰۰) از خرابه‌های فرورفته در شن و تصاویر حک شده بر دیوار غارها و قطعات متن‌های بیرون آمده از شن‌های بیابان خبر دادند و یافته‌هایی که با خود به وطن بردند بهترین تأیید گفته‌هایشان بود. در دیگر واحه‌ها، کوچا و قراشهر، نیز کشفیاتی انجام گرفت. مکان‌هایی که از آنها آثار باستانی به دست آمد به موازات کاروانسراهای جاده‌ی ابریشم بودند که روزگاری دیار غرب، خاور نزدیک، هند و چین را به یکدیگر پیوند می‌داد^(۱)

در این گنجینه‌های سر از خاک برآورده، چنان ثروتی تصور می‌شد که دانشمندان روسی، با آن که قدرت تزار در شمال چین برایشان نوعی امتیاز در کشفیات به‌شمار می‌رفت، همکاران آلمانی خود را به اکتشاف فراخواندند. این فراخوان به اعزام چهار هیأت روسی - آلمانی انجامید که مأموریت آخرینشان در ۱۹۱۴ و چند ماه پیش از آغاز جنگ جهانی اول پایان گرفت.^(۲)

هیأت‌های آلمانی در کاویدن شن‌های تورفان از دیگر رقیبان اروپایی و آسیایی خود موفق‌تر بودند و این کامیابی‌ها توقعات بسیاری را برانگیخت. نتایجی که آلمانی‌ها به دست آوردند حتی از دستاوردهای همکاران روسی شان نظرگیرتر بود؛ و هم از این روست که امروزه مجموعه‌ی دستنوشته‌ها و گنجینه‌های هنری واحه‌ی تورفان در برلین از تمام آثار مشابه غنی‌تر است. در این زمینه، مجموعه‌های مهم دیگر در موزه و کتابخانه‌ی بریتانیا در لندن، کتابخانه‌ی ملی و موزه‌ی گیمره^۵ در پاریس، موزه‌ی ارمیتاژ^۶

1. Albert Grünwedel

2. J. A. Regel

3. D.A. Klements

4. Seven Hedin

5. Guime

6. Ermitage

و فرهنگستان علوم در سن پترزبورگ و دانشگاه ریوکوکو^۱ در کیوتو نگاهداری می‌شود، که بیش‌تر آثار آنها به دون هوانگ و نواحی جنوبی جاده‌ی ابریشم تعلق دارد.

گنجینه‌های هنری رسیده به برلین امروزه در موزه‌ی هنرهای هند، موقوفه‌ی دارایی‌های فرهنگی پروس، نگاهداری می‌شوند، اما متن‌ها در اختیار فرهنگستان علوم برلین قرار دارد که در نگاهداری و ارائه‌ی آنها از یاری کتابخانه‌ی دولتی برلین و موقوفه‌ی دارایی‌های فرهنگی پروس برخوردار است.

این سه مؤسسه یادبود یک‌صدمین سالروز آغاز اعزام هیأت اکتشافی آلمان به تورفان را در ۲۰۰۲ با برگزاری نمایشگاه و کنفرانس‌های علمی برگزار می‌کنند.

سرپرستی هیأت‌های اکتشافی آلمان در تورفان را به تناوب مدیر موزه‌ی مردم‌شناسی برلین، آلبرت گرون‌ودل، و دستیارش در موزه، آلبرت فون لوکوک^۲ برعهده داشتند هر دو دانشمند شوقی عمیق به شناخت هنر داشتند. هدف آنان از رفتن به شرق، کشف هنر هندی‌گاندارا در آسیای مرکزی بود که گرون‌ودل آن را سبک کلاسیک و الهام گرفته از یونان توصیف کرده و لوکوک نیز به تبع او آن را «جای پای هلاس» خوانده بود.

در همان سال ۱۹۰۲ پژوهشگران ژاپنی با فرستادن گراف اوتانی^۳ به تورفان مأموریت خود را برای یافتن ریشه‌های بودایی باورهایشان در آسیای میانه پیش بردند. سرپرست هیأت اعزامی و همکارانش با همه‌ی کوشایی و کارایی، باستان‌شناسان حرفه‌ای نبودند، و با تمامی تجربیاتی که زیر سرپرستی لوکوک به دست آورده بودند، کارشان عملی و حشیانه تعبیر شد و سرزنش شدند، زیرا در اثر خامدستی ایشان برخی از دیوارنگاره‌های زیبا خرد شده بود. اما نباید فراموش کرد که به‌ویژه از زمانی که امپراتور در بهره‌برداری از دستاوردهای هیأت اکتشافی سهیم شد، این هیأت با اجباری شدید برای به‌دست آوردن موفقیت‌های بیش‌تر به کار پرداخت و انبوه موفقیت‌های به‌دست آمده خطاهایشان را توجیه کرد.

1. Ryukokou

2. Albert von Le Coq

3. Graf Otani

موفقیت ایشان فقط شامل کشف شمار زیادی اشیای هنری، دیوارنگاره، مینیاتور، مجسمه، ظروف و پرچم‌های معابد و غیره نبود. (۳) آنان تعداد زیادی (حدود چهل هزار) قطعه متن را از زیر تاریکی قرون بیرون کشیدند. و این افتخار فقط از آن آلمانی‌ها است.

یافته‌های تورفان - شواهد تنوع فرهنگی جاده‌ی ابریشم

متن‌های تورفان بسیار بهتر از اشیای هنری آن به تنوع زبان و خط و دین در این منطقه اشاره دارند. گویندگان زبان‌های این منطقه در نخستین سده‌های میلادی در مسیر جاده‌ی ابریشم همسایه بودند و بیش از یک هزار سال آن مکان را محلی برای اجتماع فرهنگ‌های گوناگون ساختند. خلاصه و روز آمد شده‌ی یادداشت‌های لوکوک چون آیین‌های این تنوع را باز می‌نمایاند: (۴) در قطعات تورفان متن‌هایی به هفده زبان یافت شد که عبارت‌اند از: سریانی و زبان‌های ایرانی (فارسی میانه، فارسی نو، پارتی، سغدی، بلخی، سکایی تو مشوق) و ترکی باستان و زبان‌های هندی (سنسکریت و پالی)، دوگونه از زبان هند و اروپایی تخاری، زبان‌های آسیای شرقی (مغولی، تبتی، تنگوتی و چینی). در قطعه‌ای به زبان سغدی یک سطر از متنی یونانی نیز یافت شده است. زبان‌های یاد شده به ۱۳ خط نوشته شده‌اند: خط یونانی، خط هفتالی (برگرفته از خط یونانی)، گونه‌ی نستوری خط سریانی، دو گونه‌ی خط پهلوی، خط مانوی، خط سغدی (که خط‌های اویغوری و مغولی از آن تحول یافته‌اند)، خط هندی براهمی، خط هندی خروشتی، خط تبتی (که به حوزه‌ی خطوط هندی تعلق دارد)، و خطوط چینی و تنگوتی (که با یکدیگر خویشاوندند). بیش تر متن‌ها محتوایی دینی دارند و به جوامع بودایی، نستوری و دین جهانی مانی، که اکنون از میان رفته است، مربوط می‌شوند. پیروان این ادیان متن‌های مربوط به کیش خود را پاکیزه و جدا از متون دینی دیگر نگاه داشته‌اند که اینها همه امری طبیعی است. در مجموعه‌ی تورفان متون دیگری چون اسناد بازرگانی، قراردادهای نامه‌ها، دستورهای کار، فهرست واژگان، و جرز و تعویذها نیز وجود دارد.

تنوع زبان، خط و محتوای متون مجموعه‌ی تورفان بی‌مانند است. بنابراین شگفت نیست اگر بگوییم اهمیت علمی مجموعه‌ی تورفان از «طومارهای بحرالامیت»، که

معروف‌تر از آن هستند، به جهاتی بیش‌تر است. مشکل متن‌های تورفان در پاره پاره بودن آنها است. دستنوشته‌های چند برگه‌ای و یا طومارهایی با درازای بیش از یک متر استثنایی‌اند. به رغم ویژگی یافته‌های دون هوانگ، متن‌های تورفان همگی ناقص‌اند؛ و همین ناقص بودن متن‌ها، و نه حجمشان، باعث شده است که بخش بزرگی از آنها، پس از گذشت نزدیک به صد سال کار علمی، هنوز منتشر نشده باقی بماند.

بررسی‌های واژه‌شناختی متون تورفان در دهه‌های آغازین قرن بیستم

بررسی علمی آثار هنری، از محل کشف، و بررسی متن‌ها، پس از رسیدنشان به برلین، آغاز شد. بدین‌سان، بزرگ‌ترین کشفیات در دهه‌های آغازین قرن بیستم انجام گرفته بود. من بازهم متن‌ها را مثال می‌آورم که برایم آشنا تر از آثار هنری‌اند. متن‌های تورفان در ۱۹۱۴ براساس حکم وزارت امور روحانی و آموزشی پروس برای پژوهش به فرهنگستان علوم برلین تسلیم شدند.

از میان بسیاری از دانشوران بزرگ، که نامشان با همکاری در تحقیقات تورفان بلند آوازه شد، باید از پیشگام‌ترین و نامدارترینشان، فریدریش ویلهلم کارل مولر^۱، مدیر موزه مردم‌شناسی، یاد کرد که با هیچ زبانی، از یونانی گرفته تا ژاپنی، بیگانه نبود و برای بررسی متن‌های تورفان بهترین شرایط را داشت.

از همان سال ۱۹۰۴ مولر با کار علمی درخشانش توانست به درست‌ترین وجهی نوشته‌هایی را که مانی، بنیادگذار مانویت، برای پیروانش به خط مانوی و به زبان‌های ایرانی به‌جا گذاشته بود مشخص کند^(۵) و در نتیجه، این نوشته‌ها را، که نخستین مدارک اصیل این دین از میان رفته بود، به دست علم سپرد.

مولر متن‌های پارتی را نیز، بی‌آنکه بدانند متعلق به چه زبانی است، خواند و نیز کلید فهم زبانی را که او گویشی از زبان پهلوی تصور می‌کرد به دست داد. اما همکاریش کارل آندرئاس دریافت که آن زبان سغدی است و زمانی در آسیای میانه زبان میانگان بوده است. مولر، خود، رمزگشایی متن‌های سغدی به خط نستوری را توصیف کرده است.^(۶)

آنچه او می‌گوید همان تأثیر را بر شخص می‌گذارد که شرح رمزگشایی خط هیروگلیف توسط شامپولین^۱ یا خط میخی فارسی ی باستان توسط گروتفند^۲.

مولر در میان دانشوران هم روزگارش تنها کسی بود که می‌توانست متن‌های بودایی به زبان‌های آسیای میانه را با اصل چینی آنها مطابقت دهد. این مهم را او انجام داد و راه را برای بررسی تاریخ و ادبیات بودایی در آسیای میانه نشان داد.

کار پراهمیت دیگر مولر، شناساندن زبان تخاری، یکی از دو زبان هند و اروپایی کنتوم، در آسیای میانه است.^(۷)

بی‌تردید، اگر از دانشورانی که در کنار مولر یا پس از او به بررسی متن‌های تورفان پرداختند یاد می‌شود، تصویر تاریخ پژوهش‌های تورفان مخدوش خواهد شد. از آن جمله می‌توان از هندشناسان، هاینریش لودرز^۳ و ارنست والد اشمیت^۴، و ترک‌شناسان، ویلی بانگ^۵ و آنه ماری فون گابن^۶، و ایران‌شناسان، والتر برنوه‌نینگ^۷ و مری بویس^۸، نام برد که هر یک در حوزه‌ی تخصص خود متن‌ها را ویرایش، فهرست نویسی و شناسایی کرده‌اند. با کارایشان تا حدودی تقسیم و تجزیه‌ی پژوهش‌های تورفان آغاز شد. بررسی سازمان‌یافته‌ی متن‌های هندی، ترکی و ایرانی نه تنها تخصص در هر رشته را ایجاد می‌کرد، بلکه نیازمند درپیش گرفتن هدف و کاربرد روش خاص خود بود. همین موضوع در مورد متن‌های چینی و سریانی و غیره صدق می‌کرد. برای مثال، متن‌های سریانی و چینی قاعدتاً مربوط به مسیحیت‌اند و به همین ترتیب قطعات بودایی از آثاری‌اند که در میان دستنوشته‌هایی که امروزه در اختیار مجموعه‌های شرق و غرب جهان قرار دارند، و یا حتی ویرایش نشده‌اند، کامل‌ترند.

بنابراین، کسانی که در این زمینه کار می‌کنند وظیفه دارند متن‌های تورفان را در طبقه‌بندی خاص خود قرار دهند و روایت‌های دیگر آن را مشخص و مجموع آنها را فهرست نویسی کنند. سامان دادن متن‌های هندی را، که دارای حجم زیادی است،

1. Champollion

3. Heinrich Lüders

5. Willi Bang

7. Walter Bruno Henning

2. Grotfend

4. Ernst Waldsmidt

6. Annemarie von Gabain

8. Mary Boyce

می‌توان با روش یاد شده مقایسه کرد و در واقع بخش بزرگی از کار بر روی قطعات هندی را به مثابه آماده‌سازی برای فهرست‌نویسی دانست. همان‌گونه که این کار در حال حاضر به صورتی سازمان‌یافته انجام می‌شود. اما، به هر حال، یک رشته از شرایط خاص مانند میزان قدمت قطعات پاره پاره آسیای میانه، در مقایسه با دستنوشته‌های هندی، و قابلیت بازسازی آنها است که به متن‌های هندی آسیای میانه اهمیت خاصی می‌بخشد و ویرایش آنها را ایجاب می‌کند.^(۸)

کسی که متن‌های ترکی را بررسی می‌کند، در بیش‌تر موارد، با متن‌هایی بودایی سر و کار دارد که معمولاً از چینی ترجمه شده‌اند. در این گونه موارد متن‌های اصلی چینی نیز باید مشخص شوند. حاصل این کار به دست دادن نسخه‌ای نواز اثری معروف به زبانی تازه است. این شیوه، ویرایش منظمی از این آثار را توجیه می‌کند و چاپ آن به مجموعه نوشته‌های بودایی و شناخت زبان ترکی باستان (اویغوری کهن) غنا می‌بخشد. همین کار را در مورد بسیاری از متن‌های سغدی بودایی و سغدی مسیحی و شمار فراوانی از متن‌های ایرانی با محتوای مانوی، که گواه بر آیینی از میان رفته‌اند، نیز باید معمول داشت. گرچه باید دانست که در این مورد امکان مطابقت با آثار دیگر وجود ندارد و این متن‌ها فقط باید به اتکای خودشان درک شوند، که تا حد زیادی امکان اشتباه را می‌افزاید، در عین حال، ارزش شناخت قطعه‌ها را تا آنجا بالا می‌برد که هر قطعه از ادبیات مانوی در نشرهای بعدی با نشر نخستین‌شان چندان اختلاف ندارند. ویرایش این متن‌ها نیز به شکلی متناسب با موضوع آنها مربوط می‌شود و از آنجا که بدون مراجعه به روایت موازی^۱ و یا منبع اصلی صورت می‌گیرد، کار ویرایش به میزان زیادی به مقایسه‌های زبان‌شناختی، روان‌شناختی و ریشه‌شناختی و درک آموزه تکیه دارد و همین امر سبب چشم‌پوشی از تعبیر و تفسیرهای گسترده است. میان نخستین تا پنجمین دهه‌ی پژوهش‌های تورفان، آماده‌سازی و عرضه‌ی متن‌هایی از نظر زبانی و محتوایی با ارزش‌تر همواره در مدنظر بود.

اهمیت انتشار این متن‌ها را در خاورشناسی و دانش ادیان نمی‌توان دست‌کم گرفت.

از میان این یافته‌ها، متن‌هایی منتشر شد که در ایران‌شناسی انقلابی به وجود آورد؛ مانند گویش‌شناسی متن‌های تورفان به زبان‌های ایرانی غربی^۱، نوشته‌ی پائول تدسکو^۲ (۱۹۲۱)، که تفاوت‌های آوایی میان فارسی میانه و پارسی را معین می‌کند؛ یا اثر دیگر او، صرف اسم در ایرانی شرقی^۳ (۱۹۲۶)، که وجود ماده‌های سنگین و سبک را به عنوان ویژگی صرف فعل و اسم در زبان سغدی مانوی اثبات می‌کند؛ و یا کتاب درسی دستور زبان سغدی مانوی^۴ اثر ایلیا گرشویچ^۵ (۱۹۵۴). آثاری که نویسندگانشان، بدون شناخت متن‌های ایرانی تورفان، نمی‌توانستند آنها را بنویسند.

وظایف تحقیقات تورفان در حال و آینده

با یک بازنگری به گذشته، این پرسش به میان می‌آید که آیا تاکنون کاری اساسی انجام گرفته است؟ آیا فهرست‌نویسی و تعیین گونه‌ای دیگر از روایت برای متن‌هایی که تاکنون بررسی نشده‌اند کفایت می‌کند؟ بسیاری حجم متن‌های بررسی نشده عکس این مطلب را باز می‌گوید. در ۱۹۹۶ که من آخرین تحقیقات خود را بر متن‌های ایرانی به انجام می‌رساندم برای قطعات حاوی متن‌های بیش از ده سطر چنین آماری به دست دادم: متن‌های کاملاً منتشر شده حدود ۴۰٪؛ متن‌هایی که بخشی از آنها منتشر شده و یا منتشر نشده حدود ۶۰٪؛ آمار دیگر بخش‌های مجموعه، مانند متن‌های ترکی، رقم بالاتری را نشان نمی‌دهد. آنچه امروز اهمیت بسیار دارد بهره‌جویی پژوهندگان کنونی از دستاوردهای دانشوران گذشته است، دانشورانی که، با تفحص‌هایشان در شرایط دشوار گذشته، راه را به میزان فزاینده‌یی برای دانش‌پژوهان آینده هموار ساختند. آنان حجم قابل توجهی از آثار ادبی یا مجموعه‌ی دست‌نوشته‌های بسیاری را که منتشر نشده باقی مانده بود بازسازی کردند و با سخت‌کوشی خود عظمت کتابخانه‌ها و بایگانی صومعه‌های ویران مانوی را تا به حد دوران سرافرازی فرهنگی آنها در واحه‌ی تورفان

1. Dialektologie der westiranische Turfantexte

2. Paul Tedesco

3. Ostiranische Nominalflexion

4. Grammar of Sogdian

5. Ilya Gershevitch

بالا بردند. من کار عظیم آنان را «واژه‌شناسی تورفان»^۱ نام نهاده‌ام. روش کار آنان با روش‌های کلاسیک واژه‌شناسی تفاوت دارد.^(۹) وضعیت عمومی این روش به این شرح است:

۱. قابل اطمینان بودن دستنوشته‌های مربوط به روایت‌های مذهبی، آن‌گونه که، اگر آن روایت‌ها به چند نسخه‌ی خطی وجود داشته باشد، نسخه بدلی ظاهر نشود.
 ۲. در دستنوشته‌های منحصر به فرد غلط‌های فاحش به ندرت دیده می‌شوند.
 ۳. در ترکیب تکه‌های پاره پاره و یا کنارهم گذاشتن متن‌هایی با خط‌های متفاوت، متنی با حجمی بیش‌تر حاصل می‌شود. بنابراین کار واژه‌شناسی جدا کردن متن‌های شاهد از دیدگاه ریشه‌شناختی نیست بلکه، به عکس، یکپارچه کردن همه‌ی شواهدی است که در یک متن می‌توان یافت به صورتی که پس از آن، بتوان از آن متن یکپارچه متنی انتقادی بیرون کشید. موفقیت این شیوه‌ی بررسی در خور توجه است.
- آثاری مانند مجموعه‌ی سرودهای مذهبی پارتی هویدگمان^۲ و انگدروشان^۳ (مری بویس)، یا موعظه‌ی نوس روشن^۴ پارتی و سغدی و موعظه روح^۵ پارتی و سغدی (و. زوندرمان) برای مطالعات مانوی حاصل این شیوه بررسی‌اند. کتاب آموزشی یوگای بودایی^۶ (دیتر اشلینگلوف)^۷ و یا روایت ترکی باستان از پیشگفتار، و کتاب نخست آلتون یروگ سودور^۸ (پتر تسیمه)^۹ با این روش فراهم آمده‌اند. در مورد ادبیات مسیحی، ویرایش مجموعه‌ی دستنوشته‌های سغدی مسیحی C₂ (ن. سیمز ویلیامز^{۱۰}) را می‌توان نام برد. فرهنگستان برلین از همان ۱۹۱۲ بررسی متن‌های تورفان را در دستور کار کمیسیون شرق‌شناسی خود قرار داد. همکاران کمیسیون نه تنها متن‌ها را ویراسته و نکات مبهم را روشن کرده‌اند، بلکه برای بسیاری از کارهایشان خط مشی علمی موفقیت‌آمیزی نیز پی‌ریخته‌اند. این نکته را آنا ماری فون گابن اغلب با سپاسگزاری

1. Turfanphilologie

3. Angad rōšnān

5. Sermon von der Seele

7. Dieter Schlingloff

8. Altun Yaruq Sudur (Suvāṇṇaprabhāsottamasūtra)

9. Peter Zieme

2. Huyadagmān

4. Sermon der Licht-Nous

6. Ein buddhistische Yogalehrbuch

10. N. Sims-Williams

یادآور شده است.

حکومت نازی، زمانی کوتاه، پژوهش‌های تورفان را در فرهنگستان برلین متوقف کرد، اما پژوهش‌ها در مکانی دیگر دنبال شد که این امر وامدار پشتیبانی‌های هوشمندانه‌ی مدیران کمیسیون و بنیاد پژوهش‌های خاورشناسی هاینریش لودرز، ریچارد هارتمان^۱ و هرمان گراپو^۲ است (۱۰).

باید از گئورگ هاتسایس^۳ نیز سپاسگزار بود که پیشگام شد تا در ۱۹۶۷ گروه پژوهش‌های تورفان را از نو در فرهنگستان برلین برپا کند؛ تا آنجا که دستاوردهای این گروه مسئولان فرهنگستان علوم جمهوری دموکراتیک آلمان و نیز کمیسیون ارزیابی شورای علمی آلمان فدرال را متقاعد کرد (۱۱). امروزه کار ویرایش متن‌های ترکی و ایرانی تورفان، بر اساس طرح دراز مدت فرهنگستان علوم برلین - براندنبورگ^۴، و کار فهرست‌نویسی این متن‌ها بر اساس طرح فرهنگستان گوتینگن^۵ ادامه دارد.

اتحادیه‌ی فرهنگستان‌ها کار بررسی متن‌های تورفان را به صورت طرح درازمدت فرهنگستان‌های برلین و گوتینگن به رسمیت شناخته است. گرچه مایه‌ی تأسف است که این تصمیم تنها متن‌های ایرانی و ترکی را در دستور کار فرهنگستان علوم برلین - براندنبورگ قرار می‌دهد؛ در واقع، ادامه‌ی کار بی‌درنگ این دو گروه زبان‌شناختی اجتناب‌ناپذیر بوده است. متن‌های هندی با متن‌های آن دو گروه زبان‌شناختی از اهمیتی یکسان برخوردارند به طوری که، پس از هاینریش لودرز، در فرهنگستان گوتینگن به سرپرستی ارنست والد اشمیت و هاینتس برشت^۶ موضوع پژوهشی دائمی قرار گرفتند - کاری که بی‌شک تاکنون به شکلی گسترده‌تر پیشرفت کرده است. در حال حاضر، در گروه پژوهش‌های تورفان هر دو فرهنگستان ده دانشمند فعالیت دارند. در فرهنگستان برلین (ویرایش): ورنر زوندرومان، اینگرید وارنکه^۷ و پتر تسیمه؛ در فرهنگستان

1. Richard Hartmann

2. Hermann Grapow

3. Georg Haziais

4. Berlin- Brandenburg Akademie der Wissenschaften

5. Göttingen

6. Heinz Brecht

7. Ingrid Warnke

گوتینگن (فهرست‌نویسی): زیموند راشمان^۱ و کریستیانه رک^۲، ینس ویلکنس^۳ و کلائوس ویله^۴، (واژه‌نامه): جین ایل چونگ^۵، زیگلیند دیتس^۶ و میسائیل اشمیت^۷.
 وظیفه‌ی مهم گروه پژوهش‌های تورفان برای آینده ادامه‌ی کارهای فهرست‌نویسی و ویرایش است. من در زمینه‌ی بازسازی نوشته‌های بودایی متن اعترافی:
Kṣanti qilyuluq nom bitig متعلق به: *Vimalakīrtinirdeśasūtra* و مجموعه‌ی بزرگ: *Suvarṇaprabhāsottamasūtra* و نیز متن سفدی: *Mah traaparinirvānasū* را نام می‌برم.

در میان آثار مانوی، بازیابی مجموعه سرودهای مذهبی فارسی میانه و سفدی سخنان روح زنده و انتشار مجموعه دست‌نوشته‌های سفدی، که از جمله قطعاتی از زندگی‌نامه‌های سراپون صیدایی^۸ و یوحنای دیلمایه^۹ را در بردارد، از وظایف اصلی در حوزه‌ی متن‌های مسیحی است. نتیجه‌ی فهرست‌نویسی به دست دادن نمایه‌ی از همه‌ی قطعات متن ترکی مانوی آلتون پروک سودور و متن‌های ایرانی به خط‌های سفدی و نستوری است، که کار فهرست‌نویسی متن‌های ایرانی را تقریباً به پایان می‌رساند.
 کار وقت‌گیر بعدی، که گروه پژوهش‌های تورفان با حمایت سخاوتمندانه‌ی جامعه‌ی پژوهش‌های آلمان در دست گرفته‌اند، دیجیتال‌کردن و قرار دادن همه‌ی تصاویر رنگی متن‌های ترکی و ایرانی مجموعه‌ی تورفان در شبکه‌ی رسانه‌ی جهانی (اینترنت) است که در این مورد کارهای یوست گیپرت^{۱۰} و تاتسوشی تامای^{۱۱} را برای دیجیتال‌کردن متن‌های تخاری نمونه قرار داده‌اند^(۱۲) نخستین قطعاتی که وارد شبکه شدند قطعه‌های دو زبانه‌ی چینی- اویغوری بودند و به دنبال آنها متن‌های سفدی به خط نستوری و متن‌های سکایی تومشوق و متن‌های مانوی به زبان اویغوری می‌آیند. بدین وسیله دانشمندان بسیاری که در این زمینه تخصص و کارایی دارند بی‌درنگ در کار

1. Simone Raschmann

2. Christiane Reck

3. Jens Wilkens

4. Klaus Wille

5. Jin-il Chung

6. Siglind Dietz

7. Michael Schmidt

8. Serapion Sidonita

9. Yōhannān Dailomāyā

10. Jost Gippert

11. Tatsushi Tamai

بررسی متن‌ها سهیم خواهند شد و در آینده‌یی نزدیک فرصت کار کامل و قطعی آنان نیز فراهم خواهد آمد. اما در استفاده از ابزار دیجیتال برای بررسی گنجینه‌ی دستنوشته‌های منحصر به فرد مجموعه‌ی تورفان باید نهایت دقت و ظرافت را به کار بست (۱۳).
 بی‌شک کار بررسی متن‌های تورفان روزی به پایان خواهد رسید، اما این امکان را نیز از نظر نباید دور داشت که یافته‌هایی تازه در چین، افغانستان، مصر و یا کشورهای دیگر می‌توانند مجموعه را در چارچوبی تازه قرار دهند و بسیاری از معماهای باقیمانده را حل کنند. در نتیجه، پایان بررسی‌های کنونی در متن‌های تورفان پایان کار نخواهد بود.

پی‌نوشت‌ها ۱. قس

S. L. Tichvinskij, B. A. Litvinskij. 1988. "Vostočnyj Turkestan v drevnosti i rannem srednevekovje". *Očerki istorii*, Moskva. PP. 17-30; H. G. Franz. 1986. *Kunst und Kultur entlang der Seidenstrasse*, Graz, PP. 43-53.

2. M. Boyce. 1960. *A Catalogue of the Iranian Manuscripts in Manichaean Scripts in the German Turfan Collection*. Berlin. PP. X-XX.

۳. برای مطالعه بیشتر ترنک

Härtel und M. Yaldiz. 1982. "The Ancient Silk Routes". *Central Asian from the West Berlin State Museums*, New York.

4. Choros Zatupanskij [i. e. Albert von Le Coq]. 1913 "Reisewege und Ergebnisse der deutschen Turfan Expeditionen" in: *Orientalistischen archiv* 3, P. 126.

5. F. K. Müller 1904. "Handschriften-Reste in Esterangelo-Schrift aus Turfan, Chinesisch-Turkistan". *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften*. PP. 348-352.

6. F. K. Müller "Neutestamentliche Bruchstücke in soghdischer Sprache". *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften*. P. 261.

7. F. K. Müller 1907. "Beitrag zu genauen Bestimmung der unbekanntenen Sprachen Mittelasiens". *SPAW, Phil.-hist. Kl. PP. 958-960*.

۸. قس

E. Waldschmidt, W. Clawiter, L. Holzmann [L. Sander]. 1965. *Sanskriithandschriften aus den Turfanfunden I*, Wiesbaden. PP. XI- XXXV.

اطلاعات کتاب‌شناختی در فهرست‌نامه‌های بعدی روز آمد خواهد شد.

9. W. Sundermann. 1991 "Probleme der Edition iranisch-manichaeischer Texte". *Ägypten Vorderasien Turfan; Probleme der Edition und Bearbeitung altorientalischer Handschriften*. ed. H. Klengel, W. Sundermann, Berlin 1991. PP. 106-112.

۱۰. قس

H. Grapow. 1950. "Die Begründung der orientalischen Kommission von 1912". Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. *Vorträge und Schriften*, Heft 40, Berlin

۱۱. قس

W. -H. Krauth. 1998. "Asian-und Afrikawissenschaften". *Wissenschaft und Wiedervereinigung. Disziplinen im Umbruch*, ed. J. Kocka, R. Mayntz, Berlin. PP. 21-78.

به‌ویژه: PP. 28-30, 72-73.

۱۲. در اینترنت با آدرس زیر عرضه می‌شود:

<http://titus.uni-frakfurt.de>

۱۳. نمونه‌یی از معرفی متن‌های تورفان در اینترنت با این آدرس در دسترس قرار دارد:

<http://WWW.bbaw.de/vh/turfan/beispiel.html>

متن‌هایی که تاکنون منتشر شده‌اند با واژه‌ی عبور در دسترس قرار دارند.

bbaw.de/vh/turfan/digital/

واژه‌های عبور از طریق طرح پژوهش‌های تورفان در اختیار قرار می‌گیرد.

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی